

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE VARAŽDIN

MEĐUNARODNA TRGOVINA

**INSTRUMENTI PLATNOG PROMETA S
INOZEMSTVOM**

Darko Golner
Br. indeksa: XXXXXXXXXX

U Varaždinu, siječanj 2004.

Sadržaj

<u>1. UVOD .....</u>	<u>3</u>
<u>2. MEĐUNARODNI DOKUMENTARNI AKREDITIV .....</u>	<u>4</u>
<u>3. BANKOVNA DOZNAKA U PLATNOM PROMETU S INOZEMSTVOM.....</u>	<u>8</u>
<u>4. DOKUMENTARNA NAPLATA - INKASO DOKUMENATA .....</u>	<u>10</u>
<u>5. TRGOVAČKO KREDITNO PISMO .....</u>	<u>12</u>
<u>6. ČEKOVI .....</u>	<u>13</u>
<u>7. MJENICA U MEĐUNARODNOM PLAĆANJU .....</u>	<u>15</u>
<u>8. LITERATURA.....</u>	<u>16</u>

1. Uvod

Platni promet s inozemstvom uređen je odredbama deviznog režima pojedine zemlje, mjerama i uputama središnjih banaka te zaključenim međunarodnim platnim i drugim sporazumima između država.

Postoje dva načina plaćanja:

- gotovinsko (naplata obično traje manje od 90 dana)
- bezgotovinsko (naplata u kreditnom poslu, traje dulje od 90 dana)

Platni promet se provodi na sljedeće načine:

- međunarodni bankovni akreditiv
- bankovna doznaka
- dokumentarna naplata

Uz navedene, mogući su i drugi instrumenti naplate kao što su ček, mjenica, komercijalno pismo, promissory note i slični. Platni promet ovisi o vrsti posla koji se obavlja (kupoprodaja robe ili izvršenje neke gospodarske usluge), koja je vrijednost posla, koji je način plaćanja ugovoren (gotovinski, kreditni) i kakav je bonitet inozemnog dužnika. S obzirom na okolnosti, važno je uvijek znati koji način plaćanja izabrati u određenom poslu.

2. Međunarodni dokumentarni akreditiv

Međunarodni dokumentarni akreditiv je sredstvo osiguranja izvršavanja finacijskih obveza iz robnog dijela vanjskotrgovinskih poslova. Nalogodavac (inozemni kupac, uvoznik) stavlja putem poslovne banke korisniku (inozemnom dobavljaču, izvozniku) na raspolaganje određeni iznos deviza koje korisnik akreditiva može naplatiti tek kad ispuni određene uvjete. Međunarodnim dokumentarnim akreditivom se zaštićuju interesi objiju strana u akreditivnom poslovanju. Izvoznik ima osiguranu naplatu izvezeno robe jer mu naplatu dokumenta osigurava banka. Kupac je s druge strane, zaštićen na taj način da će banka naplatiti samo one dokumente koje je banka dobila i koji su u akreditivu izričito propisani (koji mu osiguravaju pravo raspolaganja predmetom kupoprodaje).

U poslovanju se javljaju ove osobe:

- nalogodavac (applicant for the letter of credit) – kupac, uvoznik
- akreditivna banka (The issuing bank)
- korisnik (the beneficiary) – prodavatelj, izvoznik

Javljaju se još i banke:

- avizirajuća banka (The notifying bank)
- isplatna banka (the paying bank)
- potvrđujuća banka (the confirming bank)
- negocirajuća banka (the negotiating bank)

Osnovna podjela akreditiva u međunarodnoj trgovinskoj praksi je sljedeća:

- odlazeći – (uvozni, nostro) Domaći uvoznik otvara u korist inozemnog prodavatelja.
- dolazeći – (izvozni, loro) Inozemni uvoznik otvara domaćem izvozniku.
- opozivi – Moguća izmjena i opoziv u svako vrijeme, bez prethodne najave korisniku.
- neopozivi – Jamstvo banke da će podmiriti troškove ako su ispunjeni svi akreditivni uvjeti, mora biti navedeno da je neopozivi, nemoguće ga je opozvati bez pristajanja korisnika.
- potvrđeni – Neka banka preuzima solidarnu odgovornost i obveze koje ima neka akreditivna banka.
- nepotvrđeni – Akreditivna banka direktno obavještava korisnika o otvorenom akreditivu ili ga obavještava putem svoje korespondentne banke u zemlji korisnika (nema nikakve obveze prema korisniku, osim aviziranja).
- prenosivi i neprenosivi – Mogućnost prijenosa s korisnika akreditiva na drugu osobu, mora biti izričito navedeno da li je prenosiv ili neprenosiv. Na osnovu njega, korisnik može izdati uputu banci da akreditiv u cijelini ili djelimice stavi na raspolaganje

- jednom ili više korisnika. Akreditiv se može prenijeti i više puta, a prijenos je određen u odredbama u izvornom akreditivu. Ime nalogodavca postaje ime prvog korisnika (osim ako izričito nije navedeno nešto drugo). Prenosivi akreditiv se koristi kad se korisnik akreditiva pojavljuje samo kao posrednik u nekoj vanjskotrgovinskoj poslovnoj transakciji pa često mora svom dobavljaču otvoriti dokumentarni akreditiv.
- obični – Jednokratno iskorištenje akreditivnog iznosa i koristi se kod jednokratne isporuke robe.
  - rotativni – (revolving) Ne prestaje vrijediti iskorištenjem akreditivnog iznosa, već se nakon naplate iznosa vraća na početni iznos. Rotiranje se obavlja dok se ne postigne neki maksimalni iznos koji se utvrđuje svotom ili brojem rotacija prvog akreditivnog iznosa. Povoljan je za nalogodavca, jer je potrebno manje pokriće.
  - akreditiv po viđenju – Isplata odmah nakon predodjenja dokumenta (bez odgađanja).
  - terminski – Naplata je najčešće odgođena na neko vrijeme (zbog devizne nelikvidnosti kupca, povoljnijeg položaja kupca na tržištu, slabe platne sposobnosti nalogodavca u trenu davanja naloga za akreditiv.
  - stand-by akreditiv – Banka mora korisniku isplatiti određenu svotu, ali ne uz uobičajene akreditivne dokumente, nego uz predodjenje pismene izjave korisniku da nalogodavac (korisnikov dužnik) o dospijeću, prema osnovnom poslu, nije izvršio svoju obvezu. Sadržajno su isti kao i bankovna garancija, te se najčešće i koriste u tom obliku.
  - akreditiv domiciliran u zemlji izvoznika – Naplata se obavlja u zemlji izvoznika odmah nakon predodjenja akreditivnih dokumenata. Izvoznik, korisnik akreditiva mora nastojati da mu akreditiv bude domiciliran u njegovoj zemlji, a uvoznik mora nastojati da mu akreditiv bude domicilan u svojoj.
  - podakreditivi – "protuakreditiv" Ako akreditiv nije prenosiv, pa se umjesto prjenosa drugom prodavatelju otvara novi akreditiv (postoje dva akreditiva, jedan koji korisnik ustupa banci i drugi kojim se koristi stvarni isporučitelj robe). Dobar je pri ugovaranju kompenzacijskih poslova, osigurava plaćanje s čim manjim rokom čekanja od roka isporuke preko granice ili izvršenja obračuna unutar zemlje.
  - akceptacijski – U poslovnim odnosima sa zapadnim zemljama (SAD) kupac izdaje nalog za izdavanje akreditiva svojoj banci, izdaje nalog posredničkoj banci u zemlji izvoznika, da prodavatelju dade neopozivo pismeno obećanje da će mu, ispuni li svoju obvezu predaje uvjetovanih dokumenata od roka važenja akreditiva, u zamjenu akceptirati mjenicu, koju će izvoznik vući (trasirati) na nju do visine faktorne

vrijednosti. Umjesto isplate u gotovu, nakon predočenja dokumenta, izvoznik dobiva sami akcept banke iz svoje zemlje na mjenici koju je trasirao na nju. Omogućuje izvozniku eskontiranje mjenice prije roka njenog dospijeca, plaćanje svojih obveza indosiranjem ili čekanje na naplatu do roka dospijeca.

- **negocijacijski** – U odnosima sa zemljama dalekog istoka i angloameričkim područjem. Prodavatelj vuče mjenicu na svoju banku, kupčeva banka obavješćuje svoju korespondentnu banku i nozemstvu da otkupi prodavačevu mjenicu (authority to purchase). Za izvršenu isplatu po mjenici akreditivna banka dostavlja svojem korespondentu pokriće. Unovčenjem mjenice prodavatelja kod banke, posao nije završen, već onda kad banka otkupi mjenicu.
- **nalog za isplatu** – Opozivi akreditiv u obliku mjenice koju prodavatelj vuče kao mjenicu na korespondentnu banku u svojoj zemlji. Za izvoznika je posao gotov onda kad korespondentnoj banci podnese dokumente i mjenicu koju mu ona onda isplaćuje.
- **akreditiv s crvenom klauzulom** – Crvenom tintom se u akreditiv unosi klauzula da se isporučitelju mora isplatiti dio akreditivnog iznosa kao avans, bez podnošenja akreditivnih dokumenata.
- **reeksportni** – Dva akreditiva loro i nostro, iznosi tih dvaju akreditiva su različiti, loro glasi na iznos koji je viši od iznosa zarade reeksportera i pokriće troškova reeksportnog posla.

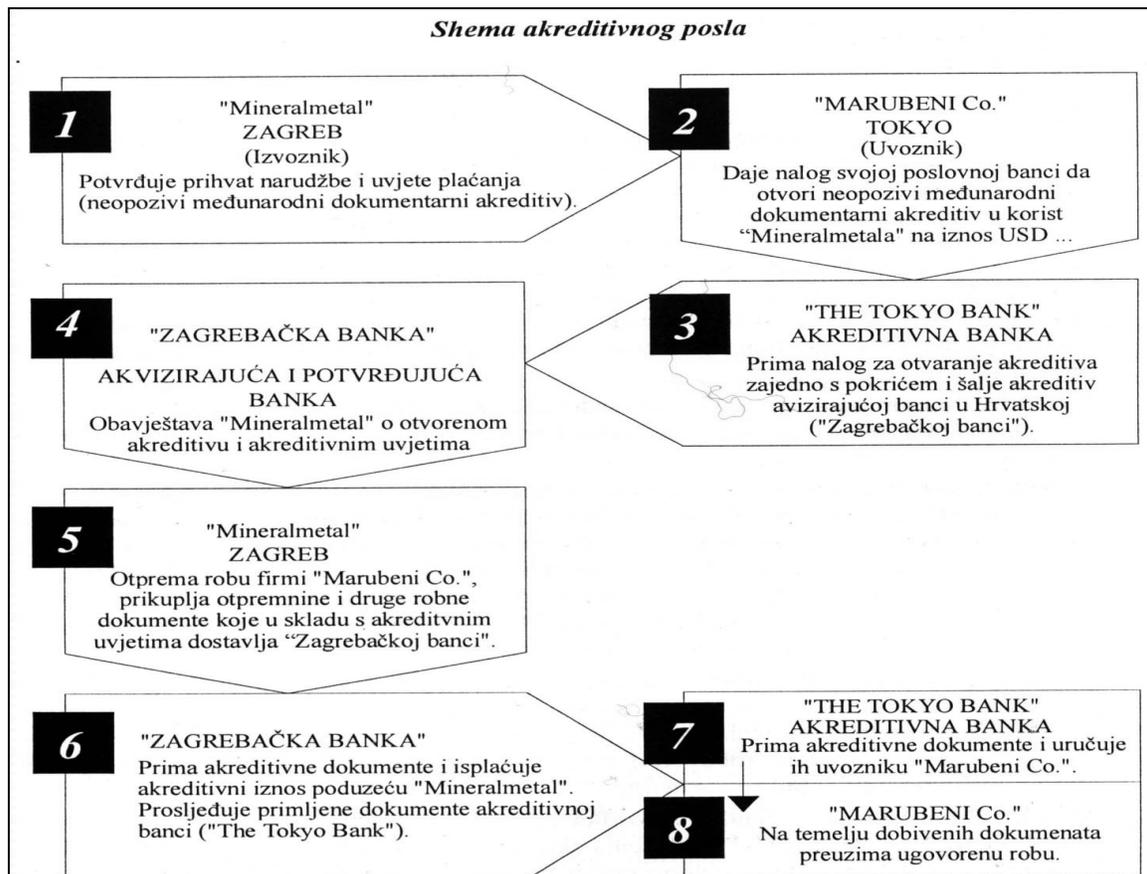
Akreditivni dokumenti:

- **dokument o otpremi robe** – Banka ih prihvaća samo ako nema nekih dodatnih klauzula ili zabilješki (prihvaćeni su samo u iznimnim situacijama).
- **dokument o osiguranju** – Izdaje ih osiguravajuće društvo ili agent. Datum mora biti najkasnije datum ukrcaja ili otpreme. Valuta na koju glasi osiguranje mora biti valuta iz akreditiva.
- **trgovačka faktura** – Glasi na ime nalogodavca za otvaranje akreditiva, opis robe odgovara opisu iz akreditva.
- **ostali akreditivni dokumenti** – Ovisno o vrsti robe i zemlji njena porijekla, kao i o nekim drugim okolnostima vezanima uz mogućnost slobodnog uvoza i stavljanja u promet robe iz uvoza.

Dokumentatarni akreditiv služi u poslovanju dokumentima, a ne robom, prodavatelj naplaćuje robu čim raspolaže svim uvjetovanim dokumentima, ne čekajući da roba doista stigne kupcu. Mogućnost otvaranja podakreditiva ili prijenosa akreditiva još više povećava sigurnost naplate. Kupac je siguran, da će za ona sredstva, koja je položio u banci, dobiti onu robu koju je ugovorio, i u količini i kvaliteti jer se dokazi o tome uvjetuju akreditivom.

Akreditiv je otvoren tek onda kad banka izvjesti prodavatelja da mu je otvoren (izvješće o otvorenom akreditivu) i to u roku određenom kupoprodajnim ugovorom. Tek tada je kupac izvršio svoju obvezu otvaranja akreditiva, akreditivna banka mora prema posebnom ugovoru o otvaranju akreditiva, što ga sklapa s kupcem, pravodobno otvoriti akreditiv i prema uputama nalagodavca pomno ispitati dokumente što joj podnosi korisnik akreditiva i dostaviti ih kupcu na najbrži mogući način. Banka mora korisniku isplatiti protuvrijednost dokumenta, ako je on bio podnesen na vrijeme. Svaki akreditiv sadrži odredbu o roku plaćanja, akceptiranja i negociranja, mora biti jasno predviđen rok u kojem se dokumenti na naplatu od vremena izdavanja otpremnog dokumenta.

Shema akreditivnog posla:

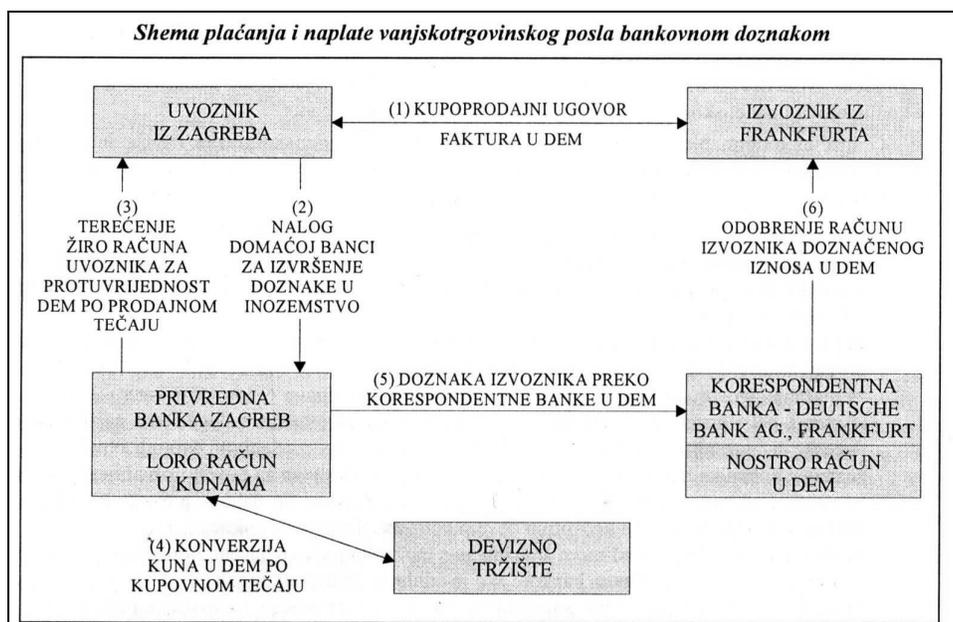
3. Bankovna doznaka u platnom prometu s inozemstvom

Bankovna doznaka je komitentov nalog svojoj poslovnoj banci da isplati određenu svotu deviza inozemnoj fizičkoj ili pravnoj osobi koja je u nalogu naznačena, a na temelju komitentova financijskog pokrića što ga ima u svojoj poslovnoj banci.

Koristi se u nekim od sljedećih slučajeva:

- plaćanje robe manjih vrijednosti unaprijed
- plaćanje gospodarske usluge izvršene od starne inozemnih poslovnih partnera
- plaćanje ugovorenog avansa
- plaćanje anuiteta po kreditnom aranžmanu s inozemnim dobavljačem, vjerovnikom
- plaćanje unaprijed pri uvozu robe, bez obzira na njenu vrijednost (dobar bonitet dobavljača)
- ostala nerobna plaćanja

Shema plaćanja bankovnom doznakom:

Tehnika izvršenja se sastoji u izdavanju posebnog naloga za izvršenje doznake u inozemstvo. Na temelju financijskog pokrića, što ga nalogodavac za izvršenje doznake u inozemstvo mora imati kod svoje poslovne banke, banka će izvršiti bankovnu doznaku u skladu s primljenim uputama ispisanim na posebnom obrascu: "nalog za izvršenje doznake u inozemstvo" na temelju toga, daje nalog svojoj inozemnoj korespondentnoj banci da

inozemnom korisniku isplati određenu svotu deviza. Isplata se odvija instrumentima platnog prometa korisnikove zemlje i to u gotovu.

Bankovna oznaka može biti:

- nostro i loro
- robna
- nerobna
- uvjetna
- bezuvjetna
- konvertibilna
- nekonvertibilna

Zaključujemo da je akreditiv uvjetovani instrument međunarodnog platnog prometa, dok doznaka to nije, osim u slučaju uvjetovane doznake.

4. Dokumentarna naplata - inkaso dokumenata

Dokumentarna naplata javlja se kao robni i nerobni inkaso. Robni se javlja u slučaju kada između izvoznika i uvoznika postoji izgrađeno uzajamno povjerenje stečeno na osnovi dugogodišnjeg poslovanja, ili kad su uvjeti na tržištu takvi da uvoznik diktira uvjete plaćanja, a izvoznik ima interes za plasman robe na tom tržištu. Izvoznik nakon otpreme ugovorene robe izdaje inkaso nalog, koji zajedno s priloženim dokumentima i instrukcijama upućuje svojoj poslovnoj banci da sam ili putem korespodenta obavi naplatu na jedan od sljedećih načina:

- nakon plaćanja svote na koju faktura glasi
- nakon akceptiranja mjenice
- nakon izdavanje potvrde o preuzimanju dokumenta od strane uvoznika

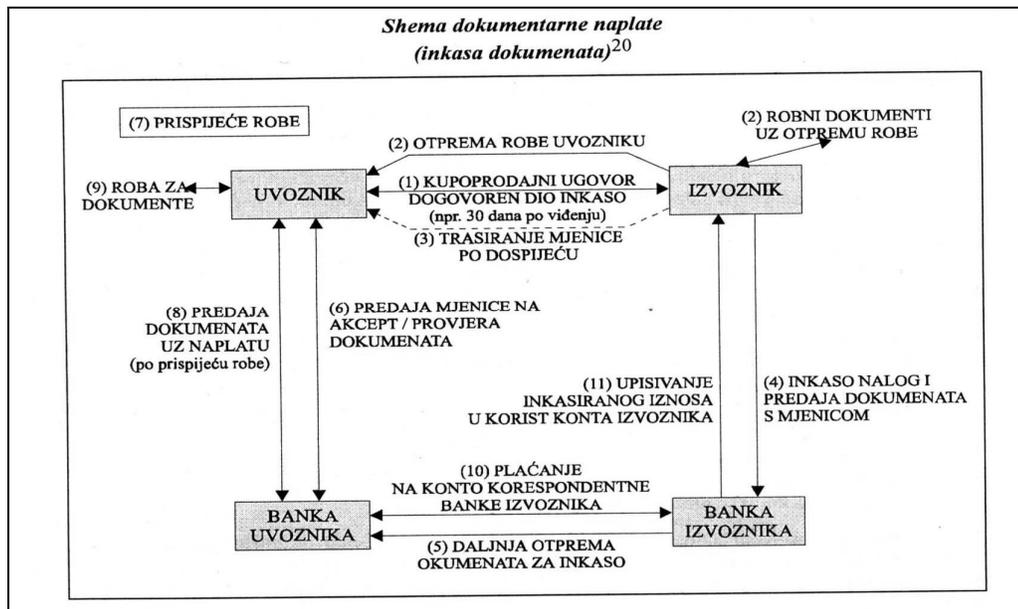
Nerobni inkaso (čisti inkaso) je naplata čekova, mjenica i ostalih vrijednosnih papira koje ne prate komercijalni papiri. Prigodom njihove predaje banci na inkaso, koja ih preuzima radi naplate na drugom mjestu ili u inozemstvu preko svojeg bankovnog korespodenta, a novčani se iznos odobrava vlasniku, tek nakon naplate. Nakon predaje vrijednosnih papira bankama na inkaso prijenos se obavlja pomoću tzv. inkaso indosamenta.

Sudionici u dokumentarnoj naplati:

- nalogodavac
- dostavna banka (remitent)
- naplatna banka
- prezentirajuća banka
- trasat

Ako nije naznačeno u nalogu kako će se obaviti naplata, komercijalni papiri se predaju samo uz plaćanje ili u domaćoj ili stranoj valuti. Neplaćeni iznosi bez odgode se stavljaju na raspolaganje banci od koje je primljen nalog za naplatu, koja ih dalje prosljeđuje nalogodavcu. Uputno je ugovoriti inkaso dokumenta uz bankovno jamstvo, koje daje izvozniku veću sigurnost da će doći do svojih potraživanja. Primjenjuje se kod manjih i srednjih poslova kad su prodavatelj i kupac stalni partneri, kojima takvo jamstvo s obzirom na troškove, nije potrebno.

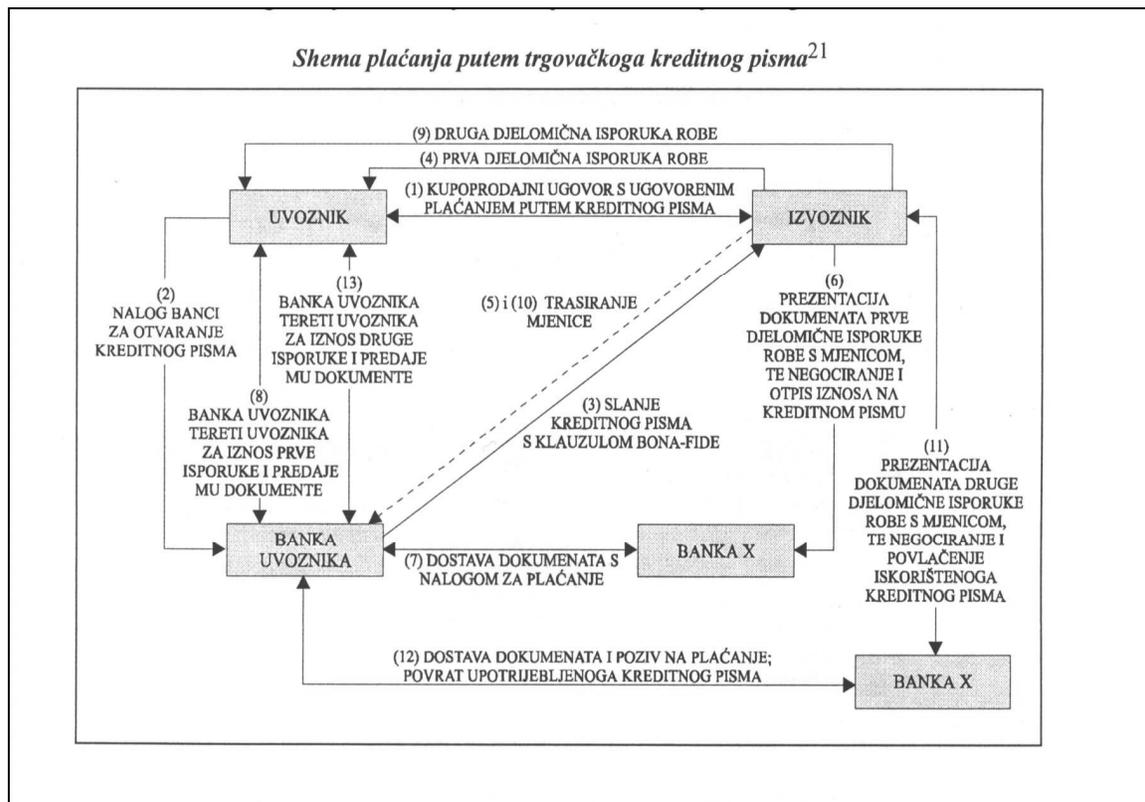
Shema dokumentarne naplate:

5. Trgovačko kreditno pismo

Trgovačko kreditno pismo najčešće se u praksi koristi kod američkih i engleskih banaka i sličan je međunarodnome dokumentarnom akreditivu. Banka koja izdaje bankovno kreditno pismo to pismo adresira neposredno na korisnika (prodavatelja) a dostavu obavlja neposredno poštom korisniku ili predajom nalogodavcu, koji ga sam uručuje korisniku ili konačnim posredovanjem neke banke (najčešće u zemlji korisnika) koja tada to pismo potvrđuje. Podrazumijeva se vučenje mjenice na banku, rijeđe na kupca (nalogodavca), a ta mjenica obično dospijeva ili po viđenju ili na određeni rok. Za razliku od dokumentarnog akreditiva, akreditivna banka kod trgovačkog kreditnog pisma stranom korespondentu ne daje nikakav nalog za negociranje trate (mjenice). Taj korespondent najčešće akreditivnoj banci prilikom izdavanja trgovačkog kreditnog pisma nije ni poznat, jer izjava u pismu obvezuje akreditivnu banku na iskup trate od svakog savjesnog imatelja koji tu ratu podnese zajedno s potpisanim dokumentima.

Shema plaćanja trgovačkim kreditnim pismom:

6. Čekovi

Čekovi su vrijednosni papiri sa zakonski određenim formama, koji uz mjenicu se često koriste u međunarodnim plaćanjima.

Može glasiti na:

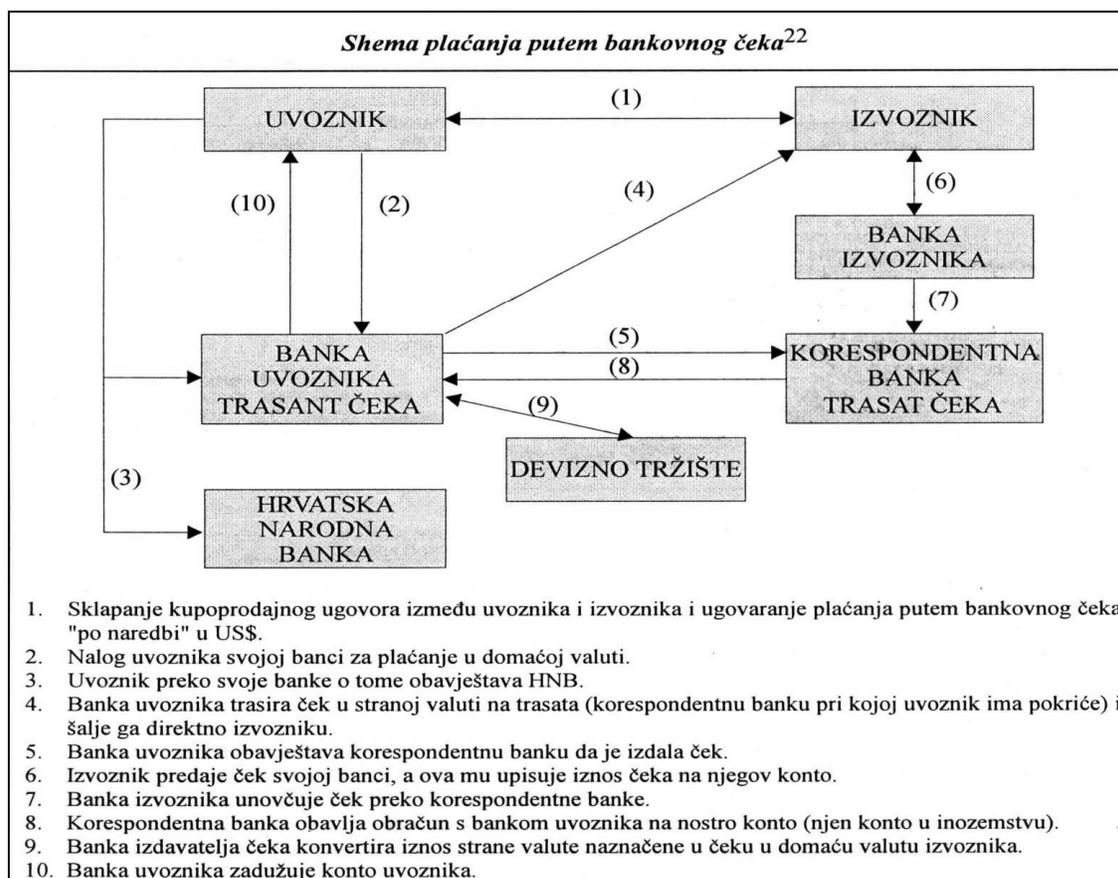
- ime
- donositelja
- po naredbi

Uobičajeni prijenos na drugog vlasnika može biti: žiriranjem (potpisivanje izdatnika čeka na poleđini čeka) i indosiranjem (uz ime izdatnika čeka, piše se i me i onog koji taj ček prima).

Vrste čekova:

- bankovni - Jedna banka ga vuče na drugi inozemnu banku, tako da se prva banka pojavljuje kao trasant (izdavatelj čeka), a druga kao trasat (osoba na koju je ček vučen). Potrebno je označiti mjesto i datum izdavanja, jer o tome ovise rokovi njegove realizacije. Bonitet ovisi o bonitetu banke koja ga je vukla, ili čak trasirala
- dokumentarni - Javlja se pri izvozu robe i usluga. Uz njega se pojavljuju i određeni dokumenti (faktura, teretnica, tovarni list i drugi) a isplata čeka je uvjetovana prilaganjem tih dokumenata. Imatelj čeka (remitent) podnosi banci uz predočenje navedenih dokumenata ček. Banka preuzima dokumente i isplaćuje ček. Izdatnik čeka dobiva dokumente ne temelju kojih preuzima robu.
- putnički
- osobni

Shema plaćanja čekom:

7. Mjenica u međunarodnom plaćanju

Mjenica je instrument osiguranja naplate koji se u međunarodnom poslovanju pojavljuje u poslovima akceptnog kreditiranja i eskontiranja. Akceptni kredit banka stavlja na raspolaganje svojem komitentu, a on ovlašćuje svoje vjerovnike da radi osiguranja svojih potraživanja vuku mjenice na banku koja će ih akceptirati i o roku isplatiti. Njime banka stavlja uvozniku na raspolaganje određeni iznos na određeno vrijeme kako bi on mogao ovlastiti svoga inozemnog vjerovnika da vuče mjenicu na tu banku. Banka mjenicu akceptira i o roku otkupljuje. Akceptiranjem banka povećava kvalitetu mjenice, osobiti ako se radi o poznatoj banci. Akceptirana mjenica momože biti držana kod korisnika do roka dospijeća i tada biti naplaćena, a može se i eskontirati nekom drugom.

Rambursni kredit je posebna vrsta akceptnog kredita. To su robni dokumenti. Plaćanje uvoza se obavlja mjenicom koju akceptira rambursna banka, a akceptiranu mjenicu koristi izvoznik. Pri izravno rambursu, mjenicu ne akceptira banka u trećoj zemlji, nego banka uvoznika i izvoznika. Razlika između trate i mjenice je u tome što tratu prate još određeni dokumenti za čiju naplatu i služi.

8. Literatura

1. Ivo Andrijanić: Vanjska trgovina, kako poslovati s inozemstvom, Mikrorad d.o.o. Zagreb, 2001.